

# הלכות אישות פרק א

## הלכות אישות

### הקדמת הספר

### מצוות הלכות אישות

יש בכללן ארבע מצוות, שתי מצוות עשה ושתי מצוות לא תעשה, וזה הוא פרטן,

- א' - לישא אשה בכתובה וקידושין,
- ב' - שלא תיבעל אשה בלא כתובה וקידושין,
- ג' - שלא ימנע שאר כסות ועונה,
- ד' - לפרות ולרבות ממנה.

וביאור מצוות אלו בפרקים אלו.

### המצוות מספר המצוות

והמצוה השלש עשרה ומאתים:

הצווי שנצטוינו לבעול בקידושין ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או בביאה. וזו היא מצות קדושין, והרמז עליה אמרו: 'כי יקח איש אשה ובעלה' (דברים כד, א) - משמע שהוא קונה בביאה.

ואמר 'ויצאה והיתה לאיש אחר' (שם כד, ב) - כשם שיציאתה בשטר, כך ההויה בשטר. וכן למדנו שהיא נקנית בכסף ממה שנאמר באמה עבריה 'אין כסף' (שמות כא, יא) - אמרו (קידושין ד, א): אין כסף לאדון זה, אבל יש כסף לאדון אחר, ומנו - אב. אלא קידושין דאורייתא אינם אלא בביאה, כמו שכבר נתבאר בכמה מקומות בכתובות וקידושין ונדה.

וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלימות במסכת המיוחדת לכך - כלומר, מסכת קידושין.

ובפירוש אמרו על קידושין בביאה שהם דאורייתא. הנה נתבאר שמצות קידושין דאורייתא.

### והמצוה החמש וחמשים ושלש מאות:

האזהרה שהוזהרנו מלבעול בלא כתובה וקידושין.

והוא אמרו יתעלה: 'לא תהיה קדשה מבנות ישראל'.

וכבר כפל את האזהרה בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה 'אל תחלל את בתך להזנותה' (ויקרא יט, כט). ולשון ספרא: 'אל תחלל את בתך' - זה המוסר בתו פנויה שלא לשם אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות.

ושמע ממני מה טעם כפל את הלאו הזה בלשון הזה ואיזה ענין נוסף יש בו.

והוא, כבר קדם במשפטי יתעלה, שהבועל את הבתולה בין שהיה מפתה או אונס - אינו חייב שום עונש מן העונשין אלא תשלום ממון בלבד ונשואי אותה האשה שפגע, כמו שנתבאר בכתוב.

והיה עולה בדעתנו, הואיל ודבר זה אין בו אלא תשלום ממון הרי הוא נוהג מנהג דבר שבממון, וכשם שרשאי אדם למסור לחבירו מממונו מה שירצה או למחול לו במה שהוא חייב לו, כך גם יהא רשאי לקחת בתו הנערה וימסרנה לאדם שיבוא עליה וימחול לו בכך כיון שזה זכות מזכויותיו, כלומר החמשים כסף שהם לאבי הנערה, או גם שימסרנה לו על מנת שיתן לו כך וכך דינרים.

לפיכך הוזהר על זה, ונאמר לו: 'אל תחלל את בתך להזנותה', לפי שזה שדנתי בו בתשלומי ממון בלבד אינו אלא אם קרה שיפתה או שיאנס, אבל שיהיה הדבר ברצון שניהם ובהיתר - אין דרך לכך.

וגלה את הטעם לכך ואמר, 'ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה' (שם). לפי שהפתוי והאונס מעט הוא שיארע; ואם יהיה הדבר ברצון ובהיתר - אז יתרבה זה ויתפשט בארץ.

וזה דבר נאה ונפלא בפסוק זה, והוא מתאים לכל מה שהזכירו חכמים ולמה שמחייבים משפטי התורה.

ולאו זה, כלומר לאו דפנויה, לוקין עליו.

וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכתובות ובקידושין.

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שנה

כתב הרב והמצוה שלש מאות וחמשים וחמש שנמנענו מלבעול בלא כתובה וקדושין והוא אמרו ית' לא תהיה קדשה מבנות ישראל ושאר דברי הרב. והנה זה הלאו על כל פנים לאו שבמנין הוא.

וכבר הטיב הרב בפשטו באל תחלל את בתך להזנותה, אבל דברו בכתובה וקדושין אינו אמת. שהכתובה אינה מן התורה כלל והקדושין מצוה וקניין באשה.

אבל אנחנו התנינו (ש"ה קיו - כ. ובפיה"ת) בענין הלאו הזה שתהיה המניעה בביאה אסורה שאין קדושין תופסין בהן.

שכבר נתבאר בדבריהם שאין זונה בכל מקום בתורה בכהן ואתנן אלא באסורי הביאה שאין בהם קדושין.

וכן הזכירו בכל לשון זנות שבא בתורה.

אם כן אל תחלל את בתך להזנותה יזהיר מזה לפי שהאב זכאי בבתו בקדושה בכסף בשטר ובביאה [מתני' כתובו' מו ב] ולמכרה לשפחה וזוכה גם בקנס האונס והמפתה אבל אסר עליו למכרה למי שאין קדושין שלו תופסין בה.

וכן גם לאו הקדשה כך הוא.

ואם היה הלאו לנקבה הנבעלת ולזכר הבועל היה אומר ולא יהיה בכם קדשה וקדש כעניין לא ולכן דקדקו בספרי כפי משמעות הברייטא שהזכרנו בעיקר החמישי (עמ' קיח - כ. ופ' כי תצא) שהלאו הוא על אחרים שימנעו אותם על אבי הנערה בלאו דאל תחלל את בתך ועל בית דין בלאו דלא תזנה הארץ והם עצמם נכללים בו.

ובעל התרגום באמרו בנות ישראל ובני ישראל ייחד בזה שלא נתיחד עם העבדים שהיא גם כן ביאה שאין קדושין תופסין בה ואילו אמר לא יהיה קדש וקדשה היו העבדים נכנסין בו שהם חייבין במצות זולתי המקומות שפורט בהן כמו שאמר (פ' תצא כד, סנה' פו א) בגונב נפש מאחיו מבני ישראל.

וזהו הענין המדוקדק בדיני התורה:

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רסב

והמצוה הרס"ב היא שהזהיר קונה אמה העבריה מענות אותה אם נשאה. רצוני באמרי מענות אותה שיחסור אותה מזונה או כסותה או ימנע ממנה עונתה על צד הענוי וההכאבה. והוא אמרו יתעלה (שם) שארה כסותה ועונתה לא יגרע. וזאת האזהרה בעצמה תכלול כל מי שישא בת ישראל שלא יענה אותה בדבר מאלו השלשה דברים על צד ההכאבה והצער.

והוא אמרו יתעלה באמה עבריה שהזהיר שלא למנוע ממנה שארה כסותה ועונתה כמשפט הבנות יעשה לה.

כבר הודיענו כי משפט הבנות הוא שלא ימנע מהן שאר כסות ועונה.

והוא אמרם במכלתא וכי מה למדנו למשפט הבנות מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד.

ושם אמרו שארה אלו מזונותיה כסותה כמשמעה עונתה זו דרך ארץ:

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ריב

והמצוה הרי"ב היא שצונו לפרות ולרבות ולכוין לקיים המין וזאת היא מצות פריה ורביה והוא אמרו יתעלה (בראש' א) פרו ורבו.

וכבר ביארו (ברכו' יו א וש"נ, הק"ש רפ"ד) שהחתן אינו חייב בקרית שמע כשישא בתולה ושמו טעם לזה היותו עוסק במצוה.

וכבר התבארו משפטי מצוה זו והמתחייב ממנה בפרק ששי מיבמות (סא - סו א).

ומצוה זו אין הנשים חייבות בה ובבאור אמרו שם (סה ב) האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה:

## פרק א הגדרות

### מצוות קידושין ואיסור קדשה

א.

"קידושין", "אירוסין", "מקודשת", "מאורסת"

קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא לישא אותה, מכניסה לביתו, ובועלה בינו לבין עצמו, ותהיה לו לאשה. כיון שניתנה תורה, נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה - יקנה אותה תחילה בפני עדים, ואחר כך תהיה לו לאשה, שנאמר "כי יקח איש אשה ובא אליה" (דברים כ"ב:ג):

ב.

וליקוחין אלו - מצות עשה של תורה הם. ובאחד משלשה דברים האשה נקנית - א בכסף ב או בשטר ג או בביאה, ושלשתן דין תורה. וליקוחין אלו הן הנקראין "קידושין" או "אירוסין" בכל מקום. ואשה שנקנת באחד משלשה דברים אלו היא הנקראת 'מקודשת' או "מאורסת":

וכיון שנקנת האשה ונעשת מקודשת, אף על פי שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה - הרי היא אשת איש, א והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין, ב ואם רצה לגרש צריכה גט:

"קדשה"

קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק . אם רצה הוא והיא - נותן לה שכרה, ובוועל אותה על אם הדרך, והולך לו. וזו היא הנקראת קדשה. משניתנה תורה נאסרה הקדשה, שנאמר "לא תהיה קדשה מבנות ישראל" (דברים כ"ג"ח) .

לפיכך כל הבוועל אשה לשם זנות בלא קידושין - לוקה מן התורה, מפני שבעל קדשה:

## שמות איסורי ביאה

א - עריות ושניות

"עריות", "ערוה"

כל שאסר ביאתו בתורה, וחייב על ביאתו כרת, והן האמורות בפרשת אחרי מות - הן הנקראין "עריות", וכל אחת מהן נקראת "ערוה", כגון אם, ואחות, ובת, וכיוצא בהן:

"שניות", "שניה"

ויש נשים אחרות שאסורות מפני הקבלה, ואיסורן מדברי סופרים - והן הנקראות שניות, מפני שהן שניות לעריות, וכל אחת מהן נקראת שניה.

ועשרים אשה הן, ואלו הן:

א' - אם אמו, וזו אין לה הפסק, אלא אפילו אם אם אמו עד מעלה מעלה אסורה,

ב' - ואם אבי אמו בלבד,

ג' - ואם אביו, וזו אין לה הפסק, אלא אם אם אביו עד למעלה אסורה,

ד' - ואם אבי אביו בלבד,

ה' - ואשת אבי אביו, וזו אין לה הפסק, אפילו אשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו,

ו' - ואשת אבי אמו בלבד,

ז' - ואשת אחי האב מן האם,

ח' - ואשת אחי האם, בין מן האם בין מן האב,

ט' - וכלת בנו, וזו אין לה הפסק, אפילו כלת בן בנו עד סוף העולם אסורה, עד שתהיה אשת אחד ממנו שניה על יעקב אבינו,

י' - וכלת בתו בלבד,

י"א - ובת בת בנו בלבד,

י"ב - ובת בן בנו בלבד,

י"ג - ובת בת בתו בלבד,

י"ד - ובת בן בתו בלבד,

ט"ו - ובת בן אשתו בלבד,

ט"ז - ובת בת בת אשתו בלבד,

י"ז - ואם אם אבי אשתו בלבד,

י"ח - ואם אם אם אשתו בלבד,

י"ט - ואם אב אם אשתו בלבד,

כ' - ואם אב אבי אשתו בלבד.

נמצאו השניות שאין להן הפסק ארבע,

- אם האם עד למעלה,
- ואם האב עד למעלה,
- ואשת אבי האב עד למעלה,
- ואשת בן בנו עד למטה:

איסורי קדושה ודברי סופרים

ז.

"איסורי לאוין", "איסורי קדושה"

כל שאסר ביאתו בתורה ולא חייב עליו כרת - הן הנקראין איסורי לאוין,

ועוד נקראין איסורי קדושה.

ותשעה הם, ואלו הן,

1. אלמנה לכהן גדול,
2. גרושה,
3. או זונה,
4. או חללה, בין לכהן גדול בין לכהן הדיוט,
5. וממזרת לבן ישראל, וכן בת ישראל לממזר,
6. ובת ישראל לעמוני ומואבי,
7. ובת ישראל לפצוע דכא וכרות שפכה,
8. וגרושתו אחר שנישאת לאחר,
9. ויבמה שנישאת לזר ועדיין רשות היבם עליה:

"מדברי סופרים"

החלוצה - הרי היא כגרושה, והיא אסורה לכהן מדברי סופרים.

**והנתינים -** הרי הן כממזרים, אחד זכרים ואחד נקבות, ואיסורם מדברי סופרים. ובהלכות איסורי ביאה יתבאר לך מה הם הנתינים:

איסורי עשה

ת.

"איסורי עשה"

ויש שאיסור ביאתן בעשה, ואינן מחייבי לאוין.

ושלשה הן,

1. מצרי

2. ואדומי דור ראשון ודור שני, אחד זכרים ואחד נקבות,

3. ובעולה לכהן גדול.

לפי שלא נאמר באלו "לא יבוא" או "לא יקח", אלא מכלל שנאמר "דור

שלישי יבוא להם" (דברים כ"ג) אתה למד שדור ראשון ושני לא יבוא,

ומכלל שנאמר "והוא אשה בבתוליה יקח" (ויקרא כ"א) אתה למד שאינה

בתולה לא יקח, ולא הבא מכלל עשה הרי הוא כעשה: